

Riigikogu maaelukomisjoni istungi protokoll nr 169

Tallinn, Toompea ja videosild

Esmaspäev, 12. oktoober 2026

Algus 11.10, lõpp 13.03

Juhataja: Urmas Kruuse (esimees)

Protokollija: Jaanika Lokk (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Anti Allas, Maido Ruusmann, Andrus Seeme, Kalev Stoicescu

Komisjoni ametnikud: Marin Daniel (nõunik-sekretariaadijuhataja), Merle Kruusimägi (nõunik)

Puudus: Siim Pohlak

Kutsutud: Euroopa Kontrollikoja liige Keit Pentus-Rosimannus (2. päevakorrapunkt); Eesti Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituudi direktor Aret Vooremäe

Eesti Maaülikooli Polli aiandusuuringute keskuse juhataja Priit Pramann, vanemteadur Ave Kikas ja peaspetsialist Peeter Laurson, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi teadus- ja arendusosakonna juhataja Liis Sipelgas (3. päevakorrapunkt); Riigikogu infonõunik Maiki Vaikla (2.–3. päevakorrapunkt); Anti Allase töövarjud Sander Lepp, Kerttu Hallist, Karl-Martin Oja (1.–3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Ülevaade Euroopa Kontrollikoja eriraportist „Tootjaorganisatsioonid puu- ja köögiviljasektoris: potentsiaalselt viljakas pinnas konkurentsivõime parandamiseks“
3. Puuvilja- ja marjakultuuride geneetiliste ressursside säilitamise ning sordiaretuse rahastamine
4. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Vaadati läbi 4. töönädala (12.–18.10.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 12.10.2026 kell 11.10

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Ülevaade Euroopa Kontrollikoja eriraportist "Tootjaorganisatsioonid puu- ja köögiviljasektoris: potentsiaalselt viljakas pinnas konkurentsivõime parandamiseks"
3. Puuvilja- ja marjakultuuride geneetiliste ressursside säilitamise ning sordiaretuse rahastamine
4. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 13.10.2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud taimekaitseaduse muutmise seaduse eelnõu (919 SE) teise lugemise ettevalmistamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud veterinaarseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (918 SE) teise lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Anti Allas, Urmas Kruuse, Maido Ruusmann, Andrus Seeme, Kalev Stoicescu).

2. Ülevaade Euroopa Kontrollikoja eriraportist „Tootjaorganisatsioonid puu- ja köögiviljasektoris: potentsiaalselt viljakas pinnas konkurentsivõime parandamiseks“

Urmas Kruuse juhatas sisse päevakorrapunkti arutelu ning andis sõna Euroopa Kontrollikoja esindajale.

Keit Pentus-Rosimannus andis ülevaate eriraporti ajenditest, läbiviimisest ja tulemustest (lisa 1). Ta märkis, et hiljuti avalikustatud eriraport käsitleb Euroopa Liidu (EL) puu- ja köögiviljasektori tootjaorganisatsioone. EL-i poliitika eesmärk on tugevdada eelkõige väiksemate puu- ja köögiviljakasvatavate konkurentsivõimet. Selleks makstakse sektorile toetust EL-i eelarvest ligikaudu miljard eurot aastas. 2024. aastal tegutses EL-is 1482 tunnustatud tootjaorganisatsiooni ning nende kaudu jõudis turule 42% puu- ja köögiviljasektori toodangust. Raporti koostamise käigus külastas auditimeeskond Hispaaniat, Prantsusmaad, Itaaliat ja Poolat, et hinnata EL-i poliitika toimimist, kaardistada probleeme ning kuulata tootjaorganisatsioonide seisukohti. Kohapeal külastati 19 tootjaorganisatsiooni ning vaadati läbi 57 organisatsiooni ja viie liidu rakenduskavad. Lisaks uuriti liikmesriikide reegleid ja hindamisaruandeid. Kõneleja selgitas tootjaorganisatsioonide toimimist, andis ülevaate tootjate koostöö võimalustest ja tutvustas raporti tulemusi. Ta märkis, et tootjaorganisatsiooni peamine ülesanne on korraldada ühismüüki. Väiksemate tootjate puhul tuuakse sageli probleemina välja ebastabiilne kaubapakkumine. Tootjaorganisatsioonid aitavad seda probleemi lahendada ning tootjate koondamine loob suurema stabiilsuse. Toetuse saamise aluseks on rakenduskava. Poliitika eesmärk on suurendada konkurentsivõimet, tugevdada tootjate positsiooni ja tõhustada tootmist. Toetatakse investeringuid seadmetesse (sh automatiseerimisse), tootmise ajakohastamist, taastuenergia kasutuselevõttu ja energiasäästu. Raporti koostamise käigus töid tootjad esile, et nõuete täitmine on kohati keeruline. Väiksemad tootjad soovivad keskenduda eelkõige tootmisele, mitte niivõrd oma toodete turundusele. Viimast aitavad korraldada tootjaorganisatsioonid. Raportis jõuti järeldusele, et kuigi tootjaorganisatsiooniga liitumine on kasulik, väheneb nende organisatsioonide atraktiivsus ja liikmete arv. Tootjate positsioon on suurte jaekettidega võrreldes endiselt nõrgem. Poliitika rakendamine erineb liikmesriigiti. Mõned liikmesriigid teevad tootjaorganisatsioonidega tihedat koostööd ning nõustavad neid, teised vähem. Näiteks Poolas on riigi lähenemine pigem kontrolliv kui nõustav.

Keit Pentus-Rosimannus andis ülevaate tootjaorganisatsioonide liikmete arvust ja organiseerituse tasemest ning toetustest liikmesriikide kaupa (lisa 1). Ta märkis, et kõige enam saavad toetust Hispaania, Itaalia ja Prantsusmaa tootjaorganisatsioonid. Hispaania ja Itaalia on võtnud selge suuna toetada tootjaorganisatsioone lisaks rahastamisele ka aktiivse nõustamisega. Raporti esimesel tutvustusringil tõstatati küsimus, kas tootjaorganisatsioon peab tegutsema ainult ühes liikmesriigis või võib see koondada mitme liikmesriigi tootjaid. Kõneleja kinnitas, et piiriüleste tootjaorganisatsioonide loomine on võimalik. Samuti võivad tootjad liituda teises liikmesriigis tunnustatud piiriülese tootjaorganisatsiooniga. Määravad on ühine ärihuvi ja organisatsiooni tingimused. Ta tõi näiteid piiriülesest koostööst ning andis ülevaate Euroopa Kontrollikoja soovitustest. Kõneleja nentis, et täna puudub EL-i tasandil hea

ülevaade sellest, kuidas poliitika toimib eri liikmesriikides. Ta pidas sellise analüüsi koostamist vajalikuks. Lisaks soovitatakse enam pöörata tähelepanu tootjaorganisatsioonide atraktiivsuse suurendamisele ja kaasrahastamise määradele. Analüüs näitas, et kuigi liikmesriikidele kehtib 85% kaasrahastamise määr, ei soovita seda sageli kasutada, sest sellega kaasneb mitu bürokraatlikku nõuet. Kontrollikoda soovitas kaasrahastamise määrad üle vaadata ja kogu süsteemi lihtsustada, kuid Euroopa Komisjon ei kiitnud seda heaks, sest eriraporti avaldamise ajaks oli komisjon juba esitanud EL-i järgmise eelarve ettepaneku.

Urmas Kruuse märkis, et EL eraldab tootjaorganisatsioonidele miljard eurot aastas. Ta küsis, kas toetuse osakaal sõltub liikmesriigile eraldatud ühise põllumajanduspoliitika vahendite mahust.

Keit Pentus-Rosimannus vastas, et miljardi euro jagunemine liikmesriikide vahel sõltub tootjaorganisatsioonide olemasolust ja tegevusest. Erinevalt mahepõllumajandustoetusest, mille suurus ei ole toodangu mahuga seotud, sõltub tootjaorganisatsioonide toetus toodangu mahust.

Urmas Kruuse küsis, kas tootjaorganisatsioonide toetuseks mõeldud miljard eurot jagatakse liikmesriikide vahel ära või sõltub raha jaotus tootjaorganisatsioonide olemasolust ja tegevusest.

Keit Pentus-Rosimannus selgitas, et raha ei jagata liikmesriikide vahel ette kindlaks määratud summadena. Toetuse jaotus sõltub tootjaorganisatsioonide olemasolust ja tegevusest. Kui liikmesriigis tootjaorganisatsioone ei ole, ei saa riik seda raha muul otstarbel kasutada.

Anti Allas küsis, kui võrreldav on tootjaorganisatsioonide poliitika rakendamine liikmesriikides.

Keit Pentus-Rosimannus vastas, et liikmesriigid määravad ise tootjaorganisatsioonide tunnustamise tingimused. Tunnustus on toetuse saamise eelduseks. Näiteks Poolas on nõuded tootjaorganisatsioonidele ranged, samas Hispaanias ja Itaalias paindlikumad. Itaalias kasutatakse toetust muu hulgas turunduseks ja tootjate taastuvenergia investeeringuteks, Poolas aga tootmise automatiseerimiseks. Seega ei ole liikmesriikides toetuse ühtset rakendusviisi.

Anti Allas küsis, kui võrreldav on liikmesriikide põllumajanduspoliitika rakendamine.

Keit Pentus-Rosimannus vastas, et raportis seda küsimust ei käsitletud.

Tootjaorganisatsioonide toetus tuleb EL-i eelarvest, kuid liikmesriigil on suur otsustusruum selle üle, millistele kriteeriumidele peavad tootjaorganisatsioonid vastama. Seetõttu on keeruline liikmesriike võrrelda EL-i poliitika rakendamisel. Samas on vaja ülevaadet tootjaorganisatsioonide toetuse rakendamise kohta. Kuna kolm-neli liikmesriiki saavad meetmest lõviosa, peaks Euroopa Komisjon analüüsima, kuidas tagada liikmesriikide võrdsem kohtlemine.

Urmas Kruuse märkis, et aiandusele ja köögiviljakasvatusele makstavate toetuste maht on kasvanud. Samas on olnud juhtumeid, kus ettevõtja külvab küll seemne maha, kuid jätab saagi koristamata.

Kalev Stoicescu küsis, kas tootjate arvu vähenemine on omane ka teistele toidutootmise valdkondadele ning kuidas mõjutab see EL-i toidujulgeolekut ja valmisolekut kriisideks.

Keit Pentus-Rosimannus kommenteeris esmalt Urmas Kruuse märkust. Ta nõustus, et mahepõllumajanduses on juhtumeid, kus saak jäetakse koristamata, sest reeglid ei nõuagi saagi koristamist. Puu- ja köögiviljasektori tootjaorganisatsioonide toetuse puhul sellist olukorda tekkida ei saa, sest toetuse suurus sõltub toodangu mahust. Eriraportis ei analüüsitud toidujulgeolekut ja põllumajandustootjate üldist olukorda. Peatselt on ilmumas raport põlvkondade vahetumise kohta põllumajandussektoris. Üldiselt tuleb uusi põllumajandustootjaid juurde vähem ning tootjate koguarv väheneb.

Andrus Seeme küsis, miks on liikmesriikide vahelisi tootjaorganisatsioone nii vähe.

Keit Pentus-Rosimannus vastas, et ajalooliselt ei ole sellist koostööd varem soositud. Riigid kaitsevad oma turgu ega ole aktiivselt otsinud liikmeid teistest liikmesriikidest. Koostööd raskendavad ka turgude ja tootmishooaegade erinevused ning transpordivajadus. Piiriülesed tootjaorganisatsioonid on uus võimalus, millest paljud ei ole teadlikud. Seda võimalust ei ole piisavalt tutvustatud ega innustatud tootjaid piiriülestele organisatsioonidesse koonduma.

Urmas Kruuse märkis, et tootjaorganisatsioonide tugevus sõltub võimest tagada ühtlane kvaliteet, piisav kogus, st tarnekindlus. Turujõudu võivad mõjutada ka liikmesriikide erinevad ausa kauplemise reeglid. Eesti puhul on probleemiks, et suurematel tootjatel puudub motivatsioon teha koostööd väiksematega. Koostööd võivad piirata erinevad turutõkked. Ta nentis, et Eestis on keeruline luua tootjaorganisatsioone ka teistes põllumajandussektorites (nt seakasvatustes). Kvaliteedikavad võiksid anda eelise riigihangetel ja avalikus toitlustamises. Eesti toidutööstustel on keeruline EL-i kesketest fondidest vahendeid taotleda kõrgete lävendite tõttu.

Keit Pentus-Rosimannus märkis, et eriraporti üks eesmärk oli suurendada teadlikkust tootjaorganisatsioonidele mõeldud toetusest. Kuna tegemist on EL-i ühise poliitikaga, ei peaks toetuse põhiosa jõudma vaid mõnda liikmesriiki. Ta rõhutas, et rahvusvaheliste jaekettidega läbirääkimisel aitab tootjate koondumine nende positsiooni tugevdada. Edaspidi tuleb analüüsida, miks poliitika mõnes liikmesriigis toimib, kuid teises mitte.

Urmas Kruuse tänas külalist eriraportist ülevaate andmise ja küsimustele vastamise eest.

3. Puuvilja- ja marjakultuuride geneetiliste ressursside säilitamise ning sordiaretuse rahastamine

Aret Vooremäe andis ülevaate puuvilja- ja marjakultuuride geneetiliste ressursside säilitamise ning sordiaretuse rahastamisega seotud kitsaskohtadest (lisa 2). Ta märkis, et põllumajanduskultuuride geneetiline ressurss hõlmab aretussorte, rahvaselektiooni sorte ning looduslikest kasvukohtadest pärinevaid liike, mida säilitatakse erinevate meetoditega ja kasutatakse sordiaretuses. Ta selgitas, et geneetiliste ressursside säilitamine on oluline, sest need on toiduga kindlustatuse bioloogiline alus ning toetavad otseselt või kaudselt inimeste toiduga varustatust. Põllumajanduskultuuride geneetiline ressurss võimaldab aretada kliimamuutustele, uutele haigustele ja kahjuritele vastupidavaid sorte. Geneetiliste ressursside säilitamine on rahvusvaheline tegevus. Eesti riik on võtnud selleks rahvusvahelisi kohustusi ning ühinenud mitme geneetilise materjali kogumist käsitleva konventsiooni ja leppega. Pärast 1940. aasta katastroofilist talve hävis kolmveerand kogu Eesti viljapuudest. Seejärel hakati kampaania korras koguma säilinud viljapuude geneetilist materjali. Pollis alustati geneetilise materjali kogumist 1945. aastal. Järgneva paarikümne aasta jooksul taastati Eestis puuvilja- ja marjakultuuride ressurss ning loodi tugev alus Eesti kliimatingimustes sobivate viljapuusortide arendamiseks. Kollektsoone täiendatakse ka tänapäeval. Puuvilja- ja marjakultuuride geneetiliste ressursside säilitamine erineb oluliselt teravilja, rapsi või rüpsi säilitamisest. Teravilja ja mitme muu kultuuri geneetilist ressurssi saab säilitada lihtsalt, kuid puuvilja- ja marjasordid ei säilita seemnest kasvatades oma sordiomadusi. Seetõttu tuleb viljapuid säilitada aedades ning nende hooldus nõuab suurt käsitööd. Taimi tuleb uuendada, võrsid lõigata ning haiged istikud asendada tervega. Sortide puhtuse säilitamiseks on vajalik katkematu vegetatiivne paljundamine ja taimede kasvatamine sordi kordusena avamaa kollektsoonistandikes. Avamaa kollektsoonid on pidevalt loodusjõudude, näiteks külmakahjustuste ja tormide meelevaldas. Üha enam teevad kahju ka ulukid, sealhulgas kitsed, põdrad ja karud. Seetõttu tuleb rajada uusi tarasid ja muud vajalikku taristut. Ohtlike karantiinhaiguste ennetamine nõuab pidevat professionaalset monitooringut ja laboriproovide võtmist. Üks haiguspuhang võib hävitada aastakümnete pikkuse töö. Ühe sordi aretamine võib võtta 30–40 aastat või kauem. Kõneleja andis ülevaate sortide tervena hoidmise meetmetest (termoteraapia, meristeempaljundus, *in vitro* kollektsoon, putukakindlad kasvuhooned). Polli

Aiandusuuringute keskuses säilitatakse eluskollektsioonidena üle 850 puuvilja- ja marjakultuuri sordi 16 liigist, mida säilitatakse mitmes korduses aedade eluskollektsioonides.

Aret Vooremäe andis ülevaate Polli keskuse aasta eelarve vajadusest (lisa 2). Ta märkis, et sordiaretusprogramm ja geneetiliste ressursside säilitamise programm loodi 20 aastat tagasi. Kõneleja hinnangul on sordiaretus ning geneetiliste ressursside paljundamine, hoidmine ja väärindamine olnud kogu selle aja tugevalt alarahastatud. Aastane eelarvevajadus on ligikaudu 900 000 eurot. Geneetiliste ressursside säilitamise programmist saadakse ligikaudu 125 000 eurot, millest rahastatakse 3,5 täistöökohta ning aedade hooldust ja rajamist. Suur osa tööst tehakse teiste ressursside arvelt. Geneetiliste ressursside säilitamiseks ei ole piisavalt raha. Sordiaretusprogrammi ja geneetiliste ressursside säilitamise programmi rahastus kokku on üle 350 000 euro. See ei moodusta isegi poolt tegelikust aastasest vajadusest. Kokkuvõttes rõhutas ta, et geenivaramu hoidmine ja täiendamine ei ole ainult teadustöö, vaid Eesti riigi toidujulgeoleku ja bioloogilise mitmekesisuse tagamine ning rahvusvaheliste õiguslike kohustuste täitmine. Ülikool täidab palju laiemat ülesannet kui üksnes teadus- ja õppetöö ning soovib seda teha kvaliteetselt. Riik on lepinguliselt kohustunud tagama pikaajalise ressursi, mis võimaldaks neid eesmäärke täita. Ebakindel rahastus seab ohtu aastakümnete pikkuse töö eluskollektsioonide säilitamisel. Ta lisas, et ükski teine riik ei võta kohustuseks Eestis aretatud sorte hoida, säilitada ega aretada Eesti tootjate vajadustele ja kliimatingimustele sobivaid sorte. Kõneleja märkis, et tuleviku suhtes ollakse ebakindlad ning sordiaretuse programmi ja geneetiliste ressursside säilitamise programmi tulevik on ebaselge.

Urmas Kruuse küsis, kuivõrd erineb Pollis säilitatav geneetiline ressurss erasektori kogudest ning kuivõrd on vaja säilitada materjali, mida tootjatel ja kasvatajatel endal ei ole või mida nad praegu ei vaja. Samuti soovis ta teada, mil määral saaks erakogudes olevat materjali kasutada kollektsioonide taastamiseks näiteks suurte külmakahjustuste järel.

Aret Vooremäe vastas, et Polli kogudes on geneetilist materjali kordades rohkem kui erakätes. Erasektor paljundab peamiselt sorte, mille järele on nõudlus turul. Pollis säilitatakse aga ka sordiaretuse materjali, millest ei ole veel sorti kujundatud, kuid mida on võimalik kasutada teatud omaduste, kvaliteedinäitajate ja haiguskindluse edasiandmiseks. Ta lisas, et ettevõtjate vajadused võivad kiiresti muutuda. Näiteks võib tekkida nõudlus siidriõunte järele, kuid ühe õunasordi aretamine võtab aega mitukümmend aastat. Sobivat sorti ei ole võimalik kohe pakkuda, kuid olemasolevast geneetilisest ressursist saab valida sobivate omadustega materjali ja seda ettevõtjate vajaduste järgi edasi aretada. Olemasolev geneetiline materjal võimaldab uutele vajadustele reageerida. Nullist alustades ei jõuaks aretus ettevõtjate huvidega sammu pidada.

Peeter Laurson lisas, et uue sordi aretamine võtab keskmiselt 20–30 aastat. Pollis on üle 850 sordi, mille loomise ja säilitamise on panustatud palju inimtööd. Kui see ressurss häviks, ei oleks seda võimalik kiiresti taastada. Seetõttu säilitatakse geneetilisi ressursse kõigis riikides: need võimaldavad jätkata juba tehtud tööd ja aretada piirkonna tingimustesse sobivaid uusi sorte. Selleks peab sortide valik olema lai ning pidevalt tuleb jälgida nende seisundit, kahjustusi ja vastupidavust kliimamuutustele. Kliima muutub kiiresti ja ettearvamatu. Sortide pidev jälgimine on geneetiliste ressursside säilitamise ja sordiaretuse oluline osa.

Urmas Kruuse küsis, kas puuvilja- ja marjakultuuride sordiaretuses on võimalik kasutada nüüdisaegseid sordiaretusmeetodeid.

Aret Vooremäe vastas, et sordiaretuse meetodid sõltuvad kultuurist. Mõne kultuuri puhul saab kasvuhoones või lõunapoolkeral kasvatades mitu põlvkonda aastas ning seetõttu jõutakse tulemuseni kiiremini. Viljapuude puhul saab markerite abil jälgida näiteks haiguskindlust tagavate geenide pärandumist, kuid lõpptulemuse hindamiseks tuleb oodata, kuni puu hakkab kandma vilja. Seetõttu võtab aretus kauem aega. Ta nõustus, et sordiaretuses saab kasutada nüüdisaegseid tehnoloogiaid, kuid viljapuude puhul tuleb oodata viljakandmist ja hinnata saaki.

Andrus Seeme uuris, kuidas jõuavad erinevad sordid Polli Aiandusuuringute keskusesse. Ta küsis, kas Polli kollektsioonis on ka näiteks Asuva aias aretatud õunasordid.

Ave Kikas vastas, et Asuva aed on saanud Pollist väga palju sorte.

Urmas Kruuse andis sõna ministeeriumi esindajale.

Liis Sipelgas andis ülevaate puuvilja- ja marjakultuuride geneetiliste ressursside säilitamisest ning sordiaretuse rahastamisest ministeeriumi vaatenurgast. Ta märkis, et Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (REM) pakub teadlastele innovatsioonikoostööks erinevaid konkurentsipõhiseid rahastusmeetmeid. Lisaks on ministeerium käivitanud kaks pikaajalist programmi: põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside säilitamise programm ja sordiaretusprogramm. Need täiendavad teisi Eestis kasutatavaid teadusmeetmeid. Geneetiliste ressursside säilitamise programm jätkub ning selle nõukogu vaatab igal aastal üle programmi mõõdikud ja hindab programmi tulemuslikkust. Ministeeriumi hinnangul programm toimib ja sellega on kavas jätkata. Eelmisel aastal toimunud vahehindamisel analüüsiti, mida saaks järgmisel perioodil muuta või parandada. Programmi vahehindamisel leiti, et programmi mõõdikutesse tuleks lisada kvaliteedinäitajad ja säilikute kasutatavus. Riigi jaoks on olulised nii sordiaretusprogramm kui ka geneetiliste ressursside säilitamise programm. Viimast on kavas üle vaadata 2027. aastal koos botaanika- ja METKiga. Praegu ei saa veel täpselt öelda, milline saab olema programmi rahastus. Sordiaretusprogrammiga on olukord põhimõtteliselt sama. Sordiaretusprogramm lõpeb 2030. aastal ning kavas on programmiga jätkata. Järgmises programmis soovitakse enam pöörata tähelepanu nüüdisaegsetele sordiaretusmeetoditele.

Urmas Kruuse tundis huvi rahastusallikate vastu.

Liis Sipelgas vastas, et selleks ei saada raha Haridus- ja Teadusministeeriumilt (HTM), vaid rahastus tuleb REMi riigieelarvarealt.

Urmas Kruuse küsis, kas Pollil on võimalik taotleda vahendeid ka HTMi teadusprogrammidest.

Liis Sipelgas vastas, et Polli teadlastel on võimalik osaleda praegu avatud konkurssidel. REM on püüdnud kaasata valdkonda lisavahendeid, sealhulgas HTM-i eelarvest.

Urmas Kruuse küsis Polli esindajatelt, kas neil on võimekust osaleda ka teistes konkurssides.

Aret Vooremäe vastas, et Polli teadlased on taotlenud rahastust ka teistest allikatest. Lisaks osaletakse ka rahvusvahelistes projektides, kuid need ei hõlma geneetilise ressursi kogumist ega säilitamist. Geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine ei kvalifitseeru enamikus taotlusvoorudes teadustegevuseks. Selleks et sordiaretus saaks jätkuda ja eri projektide toel areneda, peab geneetiline ressurss olema esmalt kogutud ja säilitatud. Geneetilise ressursi kogumiseks ja säilitamiseks ei ole olnud võimalik lisaraha taotleda.

Urmas Kruuse märkis, et geneetiline ressurss puudutab ka sordiaretust.

Aret Vooremäe selgitas, et sordiaretuses on keeruline saavutada suuri muutusi lühikese aja jooksul. Sordiaretus on pikaajaline protsess. Seetõttu loodigi pikaajalised programmid. Lühikeste projektidega on märkimisväärsed tulemused võimalik saavutada eelkõige siis, kui geneetiline ressurss on juba olemas ning sellest saab valida peaaegu valmis materjali.

Liis Sipelgas nõustus, et geneetilise ressursi säilitamine ei ole otseselt teadustegevus, kuid mõnes projektis võib taotleda vahendeid ka selleks.

Aret Vooremäe nõustus, et mõne teema puhul sobivad ka lühikesed projektid. Näiteks viiruskindlas kasvuhoones on võimalik säilitada säilikuid ning vajaduse korral võtta need kiiresti kasutusse. Sellise valmisoleku hoidmine nõuab aga kulusid. Ta tänas ministeeriumi vajaliku taristu loomise eest.

Peeter Laurson lisis, et kasvuhoonet vajatakse ka olemasoleva geneetilise ressursi uuendamiseks. Nii kasvuhoone kui ka laborite kasutamiseks on vaja vahendeid.

Liis Sipelgas oli seisukohal, et küsimus puudutab eelkõige rahastamise proportsioone. Ta märkis, et mitmes riigis toimub sordiaretus erasektoris ja projektipõhiselt, mitte teadusasutustes. Eestis on samal ajal loodud pikaajaline sordiaretusprogramm. Sordiaretuse nõukogus tuleks arutada, kas rohkem vahendeid tuleks suunata säilitustegevusse ning sordiaretust võiks rahastada konkurentsipõhiselt.

Anti Allas palus anda ülevaate geneetilise ressursi säilitamise püsi- ja projektipõhisest rahastusest.

Liis Sipelgas vastas, et põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi säilitamise programm kestab seitse aastat ja seda rahastab riik. Ta tutvustas komisjonile tabelit programmi rahastuse kohta. Programmi kogumaht on seitsme aasta jooksul 28 miljonit eurot ning Polli saab sellest 126 000 eurot aastas.

Anti Allas küsis, kui palju saab Polli projektipõhist rahastust lisaks baasrahastusele.

Aret Vooremäe vastas, et geneetilise ressursi säilitamiseks ei ole muid vahendeid peale baasrahastuse. Osa kuludest kaetakse oma toodangu müügist. Geneetilise ressursi säilitamine on tihedalt seotud sordiaretusprogrammiga ning samad teadlased töötavad mõlemas programmis.

Anti Allas küsis, kas ministeerium on sõnastanud ootused Polli tegevusele.

Liis Sipelgas vastas, et ootus sõnastatakse 2027. aastal uue programmi ettevalmistamisel. Uus programm algab 2028. aastal. Selle koostamisel vaadatakse üle eelarvevõimalused ja määratakse tegevused.

Peeter Laursoni sõnul võimaldab praegune rahastus katta 3,5 täistöökohta brutopalgaga 1200 eurot. Suureks probleemiks on järelkasv. Tööle tulnud noored lahkuvad, sest väikese palga eest tuleb teha mahukat ja rasket tööd. Praeguse rahastusega ei ole tegevus jätkusuutlik, sest eraldatud vahendid ei kata kulusid, mis on viimastel aastatel kiiresti kasvanud. Ministeeriumile on igal aastal antud teada, et rahastus ei ole piisav.

Anti Allas märkis, et Polli tegevuse jätkusuutlikkus on ohus alarahastuse tõttu. Tema hinnangul peaks Polli vähemalt aasta kuni poolteist ette teadma, millises suunas liigutakse. Poliitikat tuleks kujundada varem.

Urmas Kruuse märkis, et geneetilise ressursi säilitamine on mingil määral seotud teadustööga. Tekib küsimus, kas rahastusmeetmed ei võimalda selliseks tegevuseks raha taotleda või ei suudeta nõuetele vastavaid taotlusi esitada. Riik peab sõnastama Pollile selged ootused. Ta märkis, et 2021. aastal ei osatud ette näha inflatsiooni ja kulude kasvu, mistõttu oleks ministeerium võinud eelarveläbirääkimistel leida võimalusi lisarahastuseks. Maaelukomisjon soovib saada ülevaate edasistest plaanidest ja läbirääkimiste käigust. Ta küsis, kas Pollile oleks võimalik eraldada lisaraha.

Liis Sipelgas vastas, et mitme programmi mahte kärbiti, kuid geneetiliste ressursside säilitamise programmi ja sordiaretusprogrammi mahte mitte. Tulevikku silmas pidades tuleb sordiaretuse nõukogus üle vaadata rahastamise proportsioonid. Sordiaretus on teaduspõhine ning sellel on geneetiliste ressursside säilitamise programmiga võrreldes rohkem võimalusi saada teadusrahastusest lisavahendeid.

Peeter Laurson nõustus, et arutelud uue programmi üle on alles ees. Polli osakaal on märkimisväärselt kasvanud, kuid olemasoleva rahastusega ei suudeta tegevusi vajalike töötajatega mehitada.

Aret Vooremäe lisas, et geneetiliste ressursside viirustõrje ja viirustega toimetulek on iga-aastane tavapärane töö, mitte teadustöö. Iga kultuuri puhul on materjali, mida tuleb uuendada. Selleks kasutatakse uut taristut, kuid selle kasutamiseks puuduvad piisavad vahendid.

Liis Sipelgas kommenteeris taristut puudutavat märkust. Ta selgitas, et ministeerium suunas vahendid eelkõige ettevõtjate konkurentsivõime parandamiseks. Taristu loomisel peeti silmas

võimalust kaasata ettevõtjaid (näiteks innovatsioonikoostöö meetmete kaudu) ning kasutada taristut nende konkurentsivõime tõstmiseks.

Aret Vooremäe märkis, et geneetilist ressursi tuleb füüsiliselt uuendada. Nii tagatakse ettevõtjate konkurentsivõime olukorras, kus nende materjali tabab näiteks viirus ja neil on vaja Pollist tervet materjali saada. Et ettevõtjatele oleks võimalik materjali pakkuda, tuleb see esmalt luua ja seda säilitada ning hooldada.

Priit Pramann märkis, et järgmise programmiperioodi aruteludega peaks alustama juba varem, et Pollil oleks selgus tuleviku suhtes.

Liis Sipelgas märkis, et eelmisel aastal korraldatud vahehindamine oli suunatud tulevikku ning kõigil oli võimalik selles osaleda.

Urmas Kruuse märkis, et eelarveläbirääkimised jätkuvad ja riigieelarve on menetlemisel Riigikogus. Ta palus ministeeriumil veel kord hinnata, kas tööjõukulude katmiseks on võimalik leida lisavahendeid. Mida varem saab selgeks Polli tegevuse tulevik, seda paremini on võimalik selleks valmistuda. Sordiaretuse nõukogul on tulevikusuundade kujundamisel selge roll. Ta tänas külalisi sisuka arutelu ja küsimustele vastamise eest.

4. Info ja muud küsimused

Anti Allas tegi ettepaneku arutada maaelukomisjonis köögiviljasektori toetuste väärkasutust.

(allkirjastatud digitaalselt)

Urmas Kruuse
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)

Jaanika Lokk
protokollija